

Rozdział IX. Umowa o arbitraż w polskim prawie prywatnym międzynarodowym – z uwagami porównawczymi

Spis treści

	Nb
§ 35. Źródła prawa kolizyjnego dla umowy o arbitraż	1
I. Prawo polskie	1
1. Ustawa – Prawo prywatne międzynarodowe z 2011 r.	1
2. Ustawa – Kodeks postępowania cywilnego z 1964 r. (nowela z 2005 r.)	6
II. Prawo jednolite i modelowe	11
1. Protokół o klauzulach arbitrażowych – Genewa 1923 r.	11
2. Konwencja o wykonywaniu obcych orzeczeń arbitrażowych – Genewa 1927 r.	12
3. Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych – Nowy Jork 1958 r.	13
4. Konwencja europejska o międzynarodowym arbitrażu handlowym – Genewa 1961 r.	16
5. Ustawa modelowa UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 1985 r., w wersji z 2006 r.	17
III. Prawo obce	18
§ 36. Kwalifikacja kolizyjnoprawna pojęcia umowy o arbitraż	20
I. Pojęcie umowy o arbitraż	20
II. Samodzielność i charakter prawny umowy o arbitraż	24
§ 37. Legislacyjne koncepcje określenia statutu umowy o arbitraż	28
§ 38. Międzynarodowy charakter umów o arbitraż w ustawie – Prawo prywatne międzynarodowe z 2011 r.	31
§ 39. Statut podstawowy umowy o arbitraż	33
I. Prawo polskie	33
1. Reguła główna	33
2. Reguła uzupełniająca	36
3. Zakres statutu	40
II. Prawo jednolite i modelowe.	43
1. Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych – Nowy Jork 1958 r.	43
2. Konwencja europejska o międzynarodowym arbitrażu handlowym – Genewa 1961 r.	46
3. Ustawa modelowa UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 1985 r., w wersji z 2006 r.	54
III. Prawo obce – wybrane systemy.	55
§ 40. Statut formy umowy o arbitraż	59
I. Legislacyjne koncepcje określenia statutu formy umowy o arbitraż	59
II. Kwalifikacja kolizyjnoprawna formy umowy o arbitraż	61

III. Prawo polskie	63
1. Reguła główna	63
2. Reguła uzupełniająca	67
IV. Zakres statutu	68
V. Prawo jednolite i modelowe	70
VI. Prawo obce – wybrane systemy	72

Literatura: *J. Adameczyk*, Ustawa wzorcowa o międzynarodowym arbitrażu handlowym, PPHZ 1992, t. 16; *J.-M. Ahrens*, Die subjektive Reichweite internationaler Schiedsvereinbarungen und ihre Erstreckung in der Unternehmensgruppe, Frankfurt am Main 2001; *J. Balcarczyk*, Zagadnienie formy umowy o arbitraż w świetle art. II (2) Konwencji nowojorskiej o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych oraz w świetle regulacji wewnętrznych, ADR 2008, Nr 4; *A. J. van den Berg*, The New York Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation, Deventer 1981; *B. Berger, F. Kellerhals*, Internationale und interne Schiedsgerichtsbarkeit in der Schweiz, Bern 2006; *P. Bielarczyk*, Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego w zakresie sądownictwa polubownego, MoP 2005, Nr 22 (dodatek); *N. Blackaby, C. Partasides, A. Redfern, M. Hunter*, Redfern and Hunter on International Arbitration, New York 2009; *Ł. Błaszczak, M. Ludwik*, Sądownictwo polubowne. Arbitraż, Warszawa 2007; *K. Bogdziewicz*, Kodeks cywilny Republiki Litewskiej, KPP 2008, Nr 1; *E. Bogucka*, Ustawa modelowa o międzynarodowym arbitrażu handlowym, w: *G. B. Born*, International Commercial Arbitration. Commentary and Materials, The Hague 2001; *G. B. Born*, International Commercial Arbitration. Commentary and Materials, The Hague 2001; *S. L. Brekoulakis, L. Shore*, w: Concise International Arbitration (red. *L. A. Mistelis*), Austin–Boston–Chicago–New York–The Netherlands 2010; *T. E. Carbonneau*, The Law and Practice of Arbitration, Huntington–New York 2009; *L. Collins*, The law governing the agreement and procedure in international arbitration in England, w: (red. *J. D. M. Lew*), Contemporary Problems in International Arbitration, Dordrecht 1987; *S. Dalka*, Sądownictwo polubowne w PRL, Warszawa 1987; *R. David*, Arbitration in International Trade, Deventer 1985; tenże, L'arbitrage dans le commerce international, Paris 1982; *M. Epping*, Die Schiedsvereinbarung im internationalen privaten Rechtsverkehr nach der Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts, München 1999; *T. Erciński, K. Weitz*, Sąd arbitrażowy, Warszawa 2008; *C. Esplugues Mota*, Arbitration Agreements in International Arbitration. The New Spanish Regulation, Yearbook of Private International Law 2008, t. 10; *P. Fouchard, E. Gaillard, B. Goldman*, Traité de l'arbitrage commercial international, Paris 1996; Fouchard, Gaillard, Goldmann on international commercial arbitration (red. *E. Gaillard, J. Savage*), The Hague 1999; *S. Frejowski*, Umowa o międzynarodowy arbitraż handlowy, MoP 2007, Nr 9; *R. Geimer*, Internationales Zivilprozessrecht, Köln 2005; tenże, w: Zivilprozessordnung: Mit Gerichtsverfassungsgesetz und den Einführungsgesetzen, mit Internationalem Zivilprozessrecht, EG-Verordnungen, Kostenanmerkungen (red. *R. Zöller*), Köln 2009; *P. Gottwald*, w: Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen, t. 3, Internationale Schiedsgerichtsbarkeit (red. *G. Lücke, P. Wax*), München 2001; *J. Górecki*, Forma umów obligacyjnych i rzeczowych w prawie prywatnym międzynarodowym, Katowice 2007; *M. Halgas*, Charakter prawny zapisu na sąd polubowny, PUG 2007, Nr 7; *R. Hausmann*, Schiedsvereinbarungen, w: Internationales Vertragsrecht. Das Internationale Privatrecht der Schuldverträge (red. *Ch. Reithmann, D. Martiny*), Köln 2010; *Ch. Hausmaninger*, w: Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen (red. *H. W. Fasching, A. Konecny*), t. 4, póltom 2, Wien 2007; *M. Issad*, La nouvelle loi algérien relative à l'arbitrage international, RA 2008, Nr 3; *W. Iwański*, Materialna czy procesowa? Podsumowanie aktualnego stanu dyskusji dotyczącej charakteru prawnego umowy o arbitraż, w: Współczesne tendencje w arbitrażu międzynarodowym, MoP 2009, Nr 1, dodatek; *M. Jochemczak*, Kilka uwag na temat zagadnień kolizyjnoprawnych umowy o arbitraż, PPH 2009, Nr 4; *A. Kąkolecki, P. Nowaczyk*, Źródła prawa o arbitrażu handlowym – polskiego i międzynarodowego, w: System PrHandl, t. 8; *A. Kozakiewicz, W. Kurowski*, Co dalej z kodyfikacją

prawa prywatnego międzynarodowego w Polsce, KPP 2003, Nr 4; *R. Kulski*, Umowy procesowe w postępowaniu cywilnym, Kraków 2006; *T. Kurnicki*, Znowelizowane postępowanie przez sądem polubownym, MoP 2005, Nr 22; *J. D. M. Lew*, Achieving a Dream: Autonomous Arbitration, Arbitration International 2006, Nr 2; tenże, Achieving the Dream: Autonomous Arbitration, Arbitration International 2006; The Law Applicable to the Form and Substance of the Arbitration Clause, w: ICCCA Congress Series, No. 9, Paris 1999; *J. D. M. Lew, L. A. Mistelis, S. Kröll*, Comparative International Commercial Arbitration, The Hague–London–New York 2003; *A. Lizer-Klatka*, Forma umowy o arbitraż wedle konwencji nowojorskiej o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, PPHZ 2000, t. 19–20; taż, Umowa o arbitraż w międzynarodowym arbitrażu handlowym, maszynopis rozprawy doktorskiej, Katowice 2001; *Y. Loussouran, J.-D. Bredin*, Droit du commerce international, Paris 1969; *M. Ludwik*, Sądownictwo polubowne, Warszawa 2007; *E. Marszałkowska-Krześ, Ł. Błaszczak*, Zapis na sąd polubowny a czynności notarialne (wybrane zagadnienia), Rej. 2007, Nr 9; *D. Mazur*, Prawo właściwe w międzynarodowym arbitrażu handlowym, KPP 2003, Nr 1; *A. Mączyński*, Dziedziczenie testamentowe w prawie prywatnym międzynarodowym. Ustawowe i konwencyjne uregulowanie problematyki formy, Warszawa–Kraków 1976; tenże, Przeciwno potrzebie uchwalenia nowej ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe, ZPBAS 2009, Nr 1; *A. Monkiewicz*, Zapis na sąd polubowny, R.Pr. 2001, Nr 5; *R. Morek*, Mediacja i arbitraż (art. 183¹–183¹⁵, 1154–1217 KPC). Komentarz, Warszawa 2006; *J. Münch*, w: Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen, t. 3 (red. *G. Lüke, P. Wax*), München 2001; *H. Nagel, P. Gottwald*, Internationales Zivilprozessrecht, Köln 2007; *P. Nowaczyk, A. Szumański, M. Szymańska*, Regulamin arbitrażowy UNCITRAL. Komentarz, Warszawa 2011; *E. Onyema*, International Commercial Arbitration and the Arbitrator's Contract, London–New York 2010; *B. Pankowska-Lier, D. Pfaff*, Arbitraż gospodarczy. Praktyka. Uznanie i wykonanie wyroków, Warszawa 2000; *J. Pazdan*, Forma czynności prawnej w prawie prywatnym międzynarodowym, ZPUKSW 2005, Nr 5.2; taż, Pełnomocnictwo w prawie prywatnym międzynarodowym, Kraków 2003; taż, Umocowanie do zawarcia umowy o arbitraż, ZPUKSW 2003, Nr 3.2; *M. Pazdan*, Bezskuteczność lub nieważność zapisu na sąd polubowny w prawie polskim, w: Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi habilitowanemu Tadeuszowi Szurskiemu (pod red. *P. Nowaczyka, S. Pieckowskiego, J. Poczobuta, A. Szumańskiego, A. Tynela*), Warszawa 2008; tenże, Intertemporalne aspekty zapisu na sąd polubowny, w: Arbitraż i mediacja. Księga jubileuszowa dedykowana doktorowi Andrzejowi Tynełowi (pod red. *M. Łaszczuka, M. Furtki, S. Pieckowskiego, J. Poczobuta, A. Szumańskiego, M. Tomaszewskiego*), Warszawa 2012; tenże, O niektórych osobliwościach poszukiwania prawa właściwego, w: Księga Sobańskiego; tenże, Prawo właściwe dla oceny zapisu na sąd polubowny, Rej. 2003, Nr 10; tenże, Umowa o arbitraż po wejściu w życie ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 2011 r., w: Proces cywilny. Nauka – kodyfikacja – praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi (pod red. *P. Grzegorzcyka, K. Knoppka, M. Walasika*), Warszawa 2012; tenże, Zagadnienia kolizyjnoprawne w prawie spółek handlowych, w: SystemPrHandl, t. 2A; *M. Pilich*, International Commercial Arbitration in Poland, w: *N. Eksi, P. J. Martinez-Fraga*, Istanbul Chamber of Commerce, Istanbul 2007; *J. Poczobut*, Statut formy umowy o arbitraż w polskim prawie prywatnym międzynarodowym. Wprowadzenie do problematyki, w: Księga Całusa; tenże, Stosowanie krajowego prawa publicznego w międzynarodowym arbitrażu handlowym, w: Arbitraż i mediacja. Księga jubileuszowa dedykowana doktorowi Andrzejowi Tynełowi (pod red. *M. Łaszczuka, M. Furtki, S. Pieckowskiego, J. Poczobuta, A. Szumańskiego, M. Tomaszewskiego*), Warszawa 2012; tenże, Umowa o arbitraż w projekcie ustawy ze stycznia 2007 r. – Prawo prywatne międzynarodowe. Wybrane zagadnienia węzłowe, w: Księga Szurskiego; tenże, Zagadnienia kolizyjnoprawne w międzynarodowym arbitrażu handlowym, w: System PrHandl, t. 8; *W. Popiołek*, Umowa wydawnicza w polskim prawie prywatnym międzynarodowym, Warszawa–Kraków 1982; tenże, W sprawie niektórych konsekwencji zasady autonomii umowy o arbitraż, w: Arbitraż i mediacja. Księga jubileuszowa

dedykowana doktorowi Andrzejowi Tynelowi (pod red. *M. Łaszczuka, M. Furtką, S. Pieckowskiego, J. Poczobuta, A. Szumańskiego, M. Tomaszewskiego*), Warszawa 2012; *J.-F. Poudret, S. Besson*, Comparative Law of International Arbitration, London 2007; Practitioner's handbook on international commercial arbitration (red. *F.-B. Weigand*), New York 2009; Projekt ustawy o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 15 kwietnia 1998 roku, PPHZ 2000, t. 19–20; *J. Rajski*, Tendencje rozwoju prawa o międzynarodowym arbitrażu handlowym w państwach Europy Środkowej, w: Prace z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Janusza Pietrzykowskiego (pod red. *Z. Banaszczyka*), Warszawa 2000; *W. H. Rechberger*, Evergreen: Gültigkeit der Schiedsklausel, w: Grenzüberschreitungen. Beiträge zum Internationalen Verfahrensrecht und zur Schiedsgerichtsbarkeit. Festschrift für Peter Schlosser zum 70. Geburtstag (red. *B. Bachmann, S. Breidenbach, D. Coester-Waltjen, B. Hess, A. Nelle, Ch. Wolf*), Tübingen 2005; *A. Redfern, M. Hunter*, Law and Practise of International Commercial Arbitration, London 2003; *G. Reinhold*, Internationales Zivilprozessrecht, Köln 2005; *W. M. Reisman, W. L. Craig, W. Park, J. Paulsson*, International Commercial Arbitration, Westbury 1997; *L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald*, Zivilprozessrecht, München 2004; Russel on Arbitration (red. *D. S. J. Sutton, F. Russell, J. Gill, M. Gearing*), London–Sydney 2007; *K. Sajko*, Das neue kroatische Recht der Schiedsgerichtsbarkeit, w: Księga Pazdana; *P. Sanders*, Quo vadis Arbitration? Sixty Years of Arbitration Practice. A Comparative Study, The Hague–The Netherlands 1999; *P. Schlosser*, Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit, Tübingen 1989; tenże, w: Kommentar zur Zivilprozessordnung, t. 9 (red. *F. Stein, M. Jonas*), Tübingen 2002; *R. A. Schütze*, Deutsches Internationales Zivilprozessrecht unter Einschluss des Europäischen Zivilprozessrechts, Berlin 2005; tenże, Schiedsgericht und Schiedsverfahren, München 2007; *R. A. Schütze, W. Tscherning, W. Wais*, Handbuch des Schiedsverfahrens. Praxis der deutschen und internationalen Schiedsgerichtsbarkeit, Berlin–New York 1990; *K. H. Schwab, G. Walter, A. Baumbach*, Schiedsgerichtsbarkeit, München 2005; *K. Siedlik*, Charakter prawny umowy arbitrażowej w prawie niemieckim i polskim, PUG 2000, Nr 2; *K. Siehr*, Das Internationale Privatrecht, Zürich 2002; *S. Soltysiński*, Recenzja monografii: *T. Erciński, K. Weitz*, Sąd arbitrażowy, Warszawa 2008, s. 431, KPP 2009, Nr 2; *K. Sznajder-Peron*, Chińska ustawa o prawie prywatnym międzynarodowym, PPPM 2011, t. 9; *A. Szumański*, Pojęcie, rodzaje i charakter prawny arbitrażu handlowego, w: System PrHandl, t. 8; *T. Szurski*, Uwagi wprowadzające do problematyki krajowego i międzynarodowego arbitrażu handlowego (gospodarczego), PUG 1994, Nr 1; *T. Szurski, A. W. Wiśniewski*, Poland, w: International Handbook of Commercial Arbitration, Suppl. 46, 2006; *M. Tomaszewski*, Umowa o arbitraż, w: System PrHandl, t. 8; tenże, Umowa o arbitraż. Podstawowe problemy prawne, PUG 1994, Nr 1; *H. Trammer*, Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, PiP 1961, Nr 11; tenże, Konwencja o wykonywaniu obcych orzeczeń arbitrażowych, podpisana w Genewie w dniu 26 września 1927 r., SeD 1960, Nr 24–25; tenże, O konwencji europejskiej z 21.IV.1961 r. dotyczącej międzynarodowego arbitrażu handlowego, SeD 1961, Nr 42; tenże, Zarys problematyki międzynarodowego procesu cywilnego państw kapitalistycznych, Warszawa 1956; *F. Vischer, L. Huber, D. Oser*, Internationales Vertragsrecht, Bern 2000; *P. Volken*, w: IPRG Kommentar. Kommentar zum Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (IPRG) vom 18. Dezember 1987 (red. *A. Heini, M. Keller, K. Siehr, F. Vischer, P. Volken*), Zürich 1993; *J. Waincymer*, Procedure and Evidence in International Arbitration, The Netherlands 2012; *A. W. Wiśniewski*, Międzynarodowy arbitraż handlowy w Polsce. Status prawny arbitrażu i arbitrów, Warszawa 2011; *R. Wojciechowski*, Przepisy niemieckiego Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu arbitrażowym. Przekład z wprowadzeniem, ADR 2008, Nr 2; *M. P. Wójcik*, w: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz (pod red. *A. Jakubeckiego*), Warszawa 2008; *A. Wysocka*, Kodeks cywilny Quebecu, KPP 2011, Nr 1; *M. Zachariasiewicz*, Autonomiczny charakter klauzuli arbitrażowej w międzynarodowym arbitrażu handlowym, PPHZ 2007, t. 1; *F. Zedler*, Zapis na sąd polubowny, w: Umowy w obrocie gospodarczym (pod red. *A. Kocha, J. Napierały*), Warszawa 2006.

§ 35. Źródła prawa kolizyjnego dla umowy o arbitraż

I. Prawo polskie

1. Ustawa – Prawo prywatne międzynarodowe z 2011 r.

Do wejścia w życie ustawy z 4.2.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe¹ brak było w prawie polskim wyraźnego unormowania prawa właściwego dla umowy o arbitraż. Nie uregulowano go zarówno w zawierających powszechne prawo kolizyjne ustawach z 2.8.1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych (prawo prywatne międzynarodowe) oraz z 12.11.1965 r. – Prawo prywatne międzynarodowe, jak też w innych krajowych źródłach prawa kolizyjnego. Statut umowy o arbitraż nie został także unormowany w prawie kolizyjnym Unii Europejskiej. Stosownie do art. 1 ust. 2 lit. e rozporządzenia Rzym I, z zakresu jego przedmiotowego zastosowania wyłączono m.in. zapisy na sąd polubowny.

Taki stan rzeczy skłaniał przedstawicieli doktryny prawa prywatnego międzynarodowego, procesowego cywilnego i międzynarodowego arbitrażu do dyskusji, która zintensyfikowała się od początku bieżącego stulecia. W jej ramach wyrażono różne poglądy, których podstawami były odmienne przesłanki, dotyczące zwłaszcza charakteru prawnego umowy o arbitraż. Wspomniana dyskusja ma już obecnie w odniesieniu do statutu umowy o arbitraż charakter historyczny². Pozostaje ona jednak nadal zasadniczo aktualna w zakresie dotyczącym charakteru prawnego tej umowy³.

Wraz z wejściem w życie nowej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 4.2.2011 r. Polska dołączyła do zwiększającej się grupy państw, które unormowały w sposób wyraźny prawo właściwe dla umowy o arbitraż⁴. Od sporządzenia pierwszego polskiego projektu regulacji statutu tej umowy upłynęło niespełna 15 lat. Został on zawarty w opracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego przy Ministrze Sprawiedliwości RP projekcie ustawy o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 15.4.1998 r.⁵ W art. 34 § 2 pkt 1 tego projektu przyjęto, nawiązując do wycinkowego rozwiązania, które zostało przewidziane w art. 34 ust. 2 lit. a II ustawy modelowej UNCITRAL z 21.6.1985 r. o międzynarodowym arbitrażu handlowym⁶, iż strona może żądać uchylecia wyroku sądu arbitrażowego m.in. wtedy, gdy umowa o arbitraż jest nieważna albo bezskuteczna według prawa, któremu strony ją poddały, a w braku wyboru prawa – według przepisów tej ustawy. Wspomnianego projektu ustawy nie przekształcono jednak w prawo obowiązujące.

¹ Ustawa weszła w życie 16.5.2011 r.

² Nowsze omówienia tej dyskusji przedstawili z autorskimi stanowiskami *M. Pazdan*, Umowa o arbitraż, s. 862; *J. Poczubut*, Umowa o arbitraż, s. 155; tenże, Statut formy, s. 491–498; tenże, Zagadnienia kolizyjnoprawne, s. 146–147, Nb 18–19; *M. Tomaszewski*, Umowa o arbitraż, w: System PrHandl, t. 8, s. 345–346, Nb 197, s. 349, Nb 204; *A. W. Wiśniewski*, Międzynarodowy arbitraż handlowy, s. 331–347, wraz z powołaną tam literaturą krajową i zagraniczną.

³ Zob. Nb 25–26.

⁴ Zob. Nb 18.

⁵ Zob. Projekt ustawy, PPHZ 2000, t. 19–20, s. 295–303.

⁶ Przekład polski: *M. Adamczyk*, Ustawa wzorcowa, s. 122–132.

3 Z kolejną propozycją unormowania prawa właściwego dla umowy o arbitraż wystąpił *M. Pazdan* w grudniu 2002 r. podczas konferencji naukowej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, zatytułowanej „Co dalej z kodyfikacją prawa prywatnego międzynarodowego w Polsce?”⁷. Przepisy określające statut tej umowy stanowiły w zamysłu autora jedną z dwóch części minimalnej regulacji kolizyjnej międzynarodowego arbitrażu; druga jej część miała zawierać przepisy dotyczące materialnych podstaw orzeczenia arbitrażowego, w ramach której przewidziane zostało stosowanie przez sąd arbitrażowy następującej sekwencji zespołów norm: prawa wybranego przez strony, ogólnych reguł prawa stosowanych z upoważnienia stron, prawa najściślej związanego ze spornym stosunkiem prawnym, a także zasad słuszności stosowanych na podstawie upoważnienia stron⁸.

Propozycja ta w wersji znacznie okrojonej, wraz z uzupełnieniem zawierającym definicję umowy o arbitraż, została zamieszczona w opracowaniu opublikowanym w roku następnym⁹; autor odstąpił tam jednak od pierwotnego zamysłu regulacji materialnych podstaw orzeczenia arbitrażowego, ponieważ można było zasadnie oczekiwać, iż problematyka międzynarodowego arbitrażu handlowego zostanie unormowana kompleksowo w odrębnej ustawie lub KPC, oraz dołączył przepis zawierający definicję umowy o arbitraż¹⁰.

4 Powyższa propozycja *M. Pazdana* stanowiła podstawę prac nad unormowaniem statutu umowy o arbitraż przez utworzony w 2002 r. zespół prawa prywatnego międzynarodowego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego przy Ministrze Sprawiedliwości RP. Różne wersje regulacji prawa właściwego dla umowy o arbitraż zawierały projekty ustawy kolizyjnej z września 2004 r., września 2005 r., listopada 2006 r., stycznia i grudnia 2007 r. oraz maja 2008 r.¹¹

Wersja projektu regulacji prawa właściwego dla umowy o arbitraż ze stycznia 2007 r. odbiegała pod kilkoma względami od wyjściowych propozycji *M. Pazdana*. W art. 38 projektu uregulowano wybór przez strony prawa właściwego dla umowy o arbitraż i prawo właściwe w braku wyboru prawa, zaś w jego art. 39 – właściwość prawa dla istnienia i formy umowy o arbitraż. Trafnie natomiast zrezygnowano w projekcie z pierwotnego przepisu, zawierającego definicję umowy o arbitraż, według której przez umowę o arbitraż rozumie się zarówno klauzulę arbitrażową, jak i oddzielną umowę, w której strony poddały swój spór pod rozstrzygnięcie sądu polubownego. Waler poznawczy, a co za tym idzie, praktyczne znaczenie takiej „systematyzującej” definicji byłyby bowiem nader wątpliwe lub co najmniej znikome, z uwagi na oczywistość i powszechną akceptację zawartych w niej stwierdzeń¹². Wobec tego należało uznać za wystarczające, by za-

⁷ Zob. *A. Kozakiewicz, W. Kurowski*, Co dalej z kodyfikacją, s. 396.

⁸ Zob. *J. Poczobut*, Umowa o arbitraż, s. 161.

⁹ Zob. *M. Pazdan*, Prawo właściwe, s. 182.

¹⁰ Zob. *J. Poczobut*, Umowa o arbitraż, s. 161. Postulat zamieszczenia w KPC przepisów określających prawo właściwe dla umowy o arbitraż zgłosił w trakcie prac parlamentarnych nad projektem PrPrywM z 2011 r. *A. Mączyński*, Przeciwno potrzebie uchwalenia nowej ustawy, s. 23.

¹¹ Zob. *M. Pazdan*, Umowa o arbitraż, s. 863–864; *J. Poczobut*, Umowa o arbitraż, s. 151–152; tenże, Statut formy, s. 498–499; tenże, Zagadnienia kolizyjnoprawne, Nb 47.

¹² Zob. *J. Poczobut*, Umowa o arbitraż, s. 161–162. Por. też uwagi na temat znaczenia systematyki rodzajów umowy o arbitraż w aktach prawnych dotyczących międzynarodowego arbitrażu handlowego, zgłoszone przez *M. Zachariasiewicza*, Autonomiczny charakter, s. 85–87 i powołaną tam literaturę. Wyjątki w podejściu do różnych odmian umowy o arbitraż omawia *D. Mazur*, Prawo właściwe, s. 120–121.

kres znaczeniowy występującego w art. 38 i 39 projektu pojęcia „umowy o arbitraż” był ustalany na podstawie tych przepisów w ramach tzw. kolizyjnoprawnej kwalifikacji¹³.

Rozwiązania zaproponowane przez *M. Pazdana* zostały utrzymane w swoim zasadniczym zrębie przez ustawodawcę, mimo wprowadzenia do nich określonych zmian oraz poprawek redakcyjnych i językowych na późniejszych etapach prac nad projektem ustawy. Ostatecznie w rozdziale 8 PrPrywM, zatytułowanym „Umowa o arbitraż”, zamieszczono dwa artykuły poświęcone prawu właściwemu dla oceny tej umowy: art. 39 zawiera określenie jej statutu podstawowego, zaś w art. 40 określono statut jej formy¹⁴.

5

2. Ustawa – Kodeks postępowania cywilnego z 1964 r. (nowela z 2005 r.)

Unormowanie w ograniczonym zakresie prawa właściwego dla umowy o arbitraż zawiera KPC w wersji ustawy z 28.7.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego¹⁵. Według mającego szczególnie charakter kolizyjnoprawny art. 1154 KPC¹⁶, przepisy części piątej tego Kodeksu o sądzie polubownym (arbitrażowym) – art. 1154–1217 – stosuje się, jeżeli miejsce postępowania przed sądem polubownym znajduje się na terytorium Polski (arbitraż krajowy), a wyjątkowo, w wypadkach w części tej określonych – także wtedy, gdy miejsce postępowania przed sądem polubownym znajduje się poza granicami Polski (arbitraż międzynarodowy) lub nie jest oznaczone¹⁷. Aspektów prawnomaterialnych umowy o arbitraż dotyczą przepisy art. 1161–1164 KPC¹⁸, przepisy zaś art. 1165–1168 KPC odnoszą się do zagadnień prawnoprocesowych. Przepisy części piątej KPC stosuje się wyjątkowo wtedy, gdy miejsce postępowania przed sądem polubownym zlokalizowane jest poza granicami Polski lub nie jest oznaczone, przede wszystkim do następujących kwestii: skutków podniesienia zarzutu zapisu na sąd polubowny (art. 1165 § 4 KPC), zabezpieczenia przez sąd państwowy roszczeń dochodzonych przez sąd polubowny (art. 1166 § 2 KPC) oraz zwrócenia się przez sąd polubowny do sądu państwowego o przeprowadzenie dowodu lub wykonanie innej czynności (art. 1192 § 2 KPC)¹⁹.

6

¹³ Zob. *J. Poczobut*, Umowa o arbitraż, s. 162 oraz Nb 20–23.

¹⁴ Na temat zasadności unormowania w PrPrywM z 2011 r. prawa właściwego dla umowy o arbitraż zob. *J. Poczobut*, Umowa o arbitraż, s. 158 oraz powołaną tam literaturę.

¹⁵ Dz.U. Nr 178, poz. 1478. Ustawa weszła w życie 17.10.2005 r.

¹⁶ Bliżej na temat szczególnego charakteru prawnego normy z art. 1154 KPC zob. w nowszym piśmiennictwie polskim *J. Poczobut*, Zagadnienia kolizyjnoprawne, s. 140–141, Nb 4–7 oraz s. 150, Nb 26 (z tym jednak zastrzeżeniem, iż pomimo zgłoszonych tam wątpliwości, przynajmniej w części dotyczącej stosowania materialnoprawnych art. 1161–1164 KPC o zapisie na sąd polubowny norma ta odznacza się kolizyjnoprawną naturą); podobnie *M. Tomaszewski*, Umowa o arbitraż, w: System PrHandl, t. 8, s. 345, Nb 196; natomiast przeciwnie *A. W. Wiśniewski*, Międzynarodowy arbitraż handlowy, s. 164–169.

¹⁷ Stosownie do art. 1155 KPC, miejsce postępowania przed sądem polubownym wskazują strony, a w braku takiego wskazania określa je sąd polubowny, biorąc pod uwagę przedmiot postępowania, okoliczności sprawy i dogodność dla stron (§ 1); jeżeli miejsce postępowania przed sądem polubownym nie zostało określone przez strony ani przez sąd polubowny, uważa się, że miejsce tego postępowania znajdowało się na terytorium Polski, gdy na tym terytorium zostało wydane orzeczenie kończące postępowanie w sprawie (§ 2).

¹⁸ W przepisach tych uregulowano: treść zapisu na sąd polubowny (art. 1161), formę zapisu na sąd polubowny (art. 1162), moc wiążącą zapisu na sąd polubowny w statucie spółki handlowej, spółki i stowarzyszenia (art. 1163) oraz czas sporządzenia i formę zapisu na sąd polubowny obejmującego spory z zakresu prawa pracy (art. 1164).

¹⁹ Zob. *J. Poczobut*, Umowa o arbitraż, s. 155–156; tenże, Zagadnienia kolizyjnoprawne, s. 150, Nb 26.

- 7 **Miejsce postępowania przed sądem polubownym** z art. 1154 KPC nazywane jest też w doktrynie krajowej alternatywnie siedzibą tego sądu²⁰. Stanowią one odpowiedniki zastosowanego w art. 20 ModelU i art. 18 ust. 1 regulaminu arbitrażowego UNCITRAL z 28.4.1976 r. w wersji z 6.12.2010 r. pojęcia miejsca arbitrażu²¹. Wymienione pojęcia są stosowane na oznaczenie przypisania arbitrażu do terytorium i porządku prawnego określonego państwa²². Tak pojmowane miejsce postępowania przed sądem polubownym, siedzibę sądu polubownego i miejsce arbitrażu należy odróżnić, jako szczególną instytucję (konstrukcję) prawną, od faktycznego miejsca prowadzenia postępowania polubownego (arbitrażowego), miejsca dokonania poszczególnych czynności w toku tego postępowania oraz miejsca narady zespołu orzekającego²³.
- 8 Niezależnie od krytycznych uwag zgłoszonych w doktrynie do podstawowych założeń art. 1154 KPC²⁴, z jego treści, w powiązaniu z pozostałymi przepisami części piątej KPC, jednoznacznie wynika, że dotyczące aspektów prawnomaterialnych zapisu na sąd polubowny przepisy art. 1161–1164 KPC stosuje się wyłącznie wtedy, gdy miejsce wynikającego z niego postępowania przed sądem polubownym znajdować się będzie na terytorium Polski, wspomnianych zaś przepisów nie stosuje się, jeżeli miejsce to znajduje się za granicą, chyba że prawo polskie okaże się prawem właściwym na podstawie prawa prywatnego międzynarodowego, które obowiązuje w danym państwie. W rezultacie nasuwa się ogólne stwierdzenie, iż aktualnie polski sąd państwowy stosuje do orzekania w sprawie „krajowej” umowy o arbitraż (powiązanej tylko z Polską) odpowiednie przepisy części piątej KPC oraz posiłkowo (*per analogiam* lub wprost, w zależności od poglądu na temat charakteru prawnego tej umowy), relewantne przepisy KC²⁵, natomiast w sprawie „międzynarodowej” umowy o arbitraż (powiązanej z więcej niż jednym państwem) – system prawny określony jako prawo właściwe w krajowym prawie prywatnym międzynarodowym (przy uwzględnieniu postanowień wiążących umów międzynarodowych), przy czym statutem tej umowy może okazać się – zależnie od regulacji kolizyjnej – zarówno prawo polskie, jak też prawo obce²⁶. Jeśli sąd ustali dla „międzynarodowej” umowy o arbitraż właściwość prawa polskiego, zastosowane znajdą przepisy art. 1161–1164 KPC i posiłkowo przepisy Kodeksu cywilnego²⁷.
- 9 Jeżeli statutem tym okaże się prawo obce, powstanie trudny do rozwiązania problem stosowania w niektórych sytuacjach do oceny takiej umowy wspomnianych przepisów

²⁰ Na temat utożsamiania miejsca postępowania sądu arbitrażowego z jego siedzibą zob. w piśmiennictwie polskim *T. Ereciński*, w: *Ereciński*, Komentarz KPC, t. V, 2006, s. 351; *A. Tynel*, Postępowanie arbitrażowe, PUG 1994, Nr 1, s. 21.

²¹ Por. *M. Tomaszewski*, Umowa o arbitraż, w: System PrHandl, t. 8, s. 345, Nb 196.

²² Por. *P. Nowaczyk*, w: *P. Nowaczyk, A. Szumański, M. Szumańska*, Regulamin arbitrażowy UNCITRAL, s. 297, Nb 2.

²³ Por. *P. Nowaczyk*, w: *P. Nowaczyk, A. Szumański, M. Szumańska*, Regulamin arbitrażowy UNCITRAL, s. 297–298, Nb 1–6.

²⁴ Zob. krytyczne uwagi na temat tego przepisu, sformułowane przez *T. Szurskiego, A. W. Wiśniewskiego*, Poland, s. 9.

²⁵ Zob. *T. Ereciński*, w: *Ereciński*, Komentarz KPC, t. V, 2006, s. 367, 381; *M. Pazdan*, Prawo właściwe, s. 176; *M. Tomaszewski*, Umowa o arbitraż. Podstawowe problemy prawne, s. 16.

²⁶ Por. *T. Ereciński*, w: *Ereciński*, Komentarz KPC, t. V, 2006, s. 375, 382 oraz w poprzednim stanie prawnym *M. Tomaszewski*, Umowa o arbitraż. Podstawowe problemy prawne, s. 14.

²⁷ Zob. *J. Poczobut*, Umowa o arbitraż, s. 156–157; tenże, Zagadnienia kolizyjnoprawne, s. 150–151, Nb 27.

księgi piątej KPC. Głównym źródłem trudności przy rozgraniczaniu wtedy zakresów stosowania obcego prawa właściwego i art. 1161–1164 KPC jest odmiennosc kryteriów, których użyto przy określeniu właściwości przepisów części piątej KPC o sędzie polubownym oraz przepisów ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe z 2011 r. Według art. 1154 KPC, przepisy części piątej tego kodeksu należy bezwzględnie stosować, jeżeli miejsce postępowania przed sądem polubownym znajduje się na terytorium Polski, natomiast w myśl art. 1 PrPrywM przepisy tej ustawy stosuje się do stosunków z zakresu prawa prywatnego, które wykazują powiązanie z więcej niż jednym państwem. Z porównania kryteriów właściwości przyjętych w powyższych przepisach wynika, iż może powstać sytuacja, w której do międzynarodowej umowy o arbitraż w rozumieniu art. 1 PrPrywM z 2011 r. znajdzie zastosowanie prawo obce jako prawo właściwe na podstawie art. 39 PrPrywM z 2011 r., miejsce zaś postępowania przed sądem polubownym będzie znajdować się na terytorium Polski. Wtedy dojdzie do kolizji między wspomnianymi normami określającymi statut umowy o arbitraż, ponieważ według art. 1154 KPC należałoby zastosować jego art. 1161–1164, a w pozostałym zakresie właściwe prawo obce, natomiast w myśl art. 39 w zw. z art. 1 PrPrywM z 2011 r. prawem właściwym będzie wyłącznie prawo obce.

Wspomnianą kolizję należy rozwiązywać, jak się wydaje, na gruncie przepisów ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe z 2011 r., ponieważ stanowi ona podstawowe źródło polskiego powszechnego prawa prywatnego międzynarodowego. W tym celu uzasadnione byłoby posłużenie się instytucją przepisów wymuszających swoje zastosowanie, która została uregulowana w art. 8 PrPrywM z 2011 r. Taki zabieg można rozważać jednak tylko w razie uznania, że przepisy art. 1161–1164 KPC trzeba stosować bez względu na to, jakiemu prawu umowa o arbitraż podlega, co wymagałoby odrębnej pogłębionej analizy. Wtedy według art. 8 ust. 1 PrPrywM z 2011 r. wskazanie prawa obcego nie wyłączałoby zastosowania tych przepisów prawa polskiego, z których treści lub celów w sposób niewątpliwy wynika, że regulują one podlegający ocenie stosunek prawny bez względu na to, jakiemu prawu on podlega.

10

II. Prawo jednolite i modelowe

1. Protokół o klauzulach arbitrażowych – Genewa 1923 r.

Na doniosłość zagadnienia prawa właściwego dla umowy o arbitraż wskazano pośrednio w art. 4 Protokołu o klauzulach arbitrażowych, podpisanego w Genewie 24.9.1923 r.²⁸ Według art. 4 ust. 2 ProtGen, dokonane przez sądy odesłanie stron w celu rozstrzygnięcia sporu do arbitrów, przewidziane w ust. 1 tego artykułu, nie przesądza kwestii właściwości sądów na wypadek, gdyby z jakiegokolwiek przyczyny kompromis lub klauzula arbitrażowa utraciły moc lub nie mogły już podlegać realizacji²⁹. W Proto-

11

²⁸ Polska przystąpiła do protokołu z zastrzeżeniem, iż ogranicza zaciągnięte w nim zobowiązanie uznania ważności kompromisu i klauzuli arbitrażowej, zdefiniowanych w art. 1 ProtGen, do takich kontraktów, które według prawa polskiego są uznane za handlowe. Przedruk Protokołu w: PUG 1994, Nr 2, s. 18–19. Bliżej na temat tego Protokołu w nowszym piśmiennictwie polskim zob. *A. W. Wiśniewski*, Międzynarodowy arbitraż handlowy, s. 91–93.

²⁹ Z uwagi na liczne istotne błędy w urzędowym przekładzie protokołu, brzmienie jego art. 4 zostało podane w nawiązaniu do przekładu *H. Trammera*, Zarys problematyki, s. 98.

kole o klauzulach arbitrażowych nie określono jednak prawa właściwego dla oceny, czy kompromis lub klauzula arbitrażowa pozostają w mocy albo nadają się do wykonania³⁰.

2. Konwencja o wykonywaniu obcych orzeczeń arbitrażowych – Genewa 1927 r.

- 12 W ścisłym związku z protokołem o klauzulach arbitrażowych pozostaje konwencja o wykonywaniu obcych orzeczeń arbitrażowych, podpisana w Genewie 26.9.1927 r.³¹, do której Polska jednak nie przystąpiła³². Wspomniany związek wyraża się w tym, że konwencja ta dotyczy jedynie orzeczeń arbitrażowych, które zostały wydane po wejściu w życie protokołu o klauzulach arbitrażowych na skutek umów o sąd polubowny przewidzianych w tym Protokole (art. 1 i 6 konwencji genewskiej z 1927 r.), do konwencji mogą przystąpić jedynie państwa, które przystąpiły do tego Protokołu (art. 7 konwencji genewskiej z 1927 r.), a wypowiedzenie Protokołu skutkuje automatycznie wypowiedzeniem konwencji (art. 9 konwencji genewskiej z 1927 r.)³³. W art. 1 ust. 2 lit. a konwencji genewskiej z 1927 r. wskazano, wyraźniej niż w art. 4 ust. 2 ProtGen, na znaczenie prawa właściwego dla oceny umowy o arbitraż, przyjmując, że jedną z przesłanek uznania lub wykonania orzeczenia arbitrażowego jest ważność tej umowy według prawa mającego do niej zastosowanie. W konwencji genewskiej z 1927 r., tak jak w protokole o klauzulach arbitrażowych, również nie określono, prawu którego państwa podlega umowa o sąd polubowny, co skutkowało ustalaniem prawa właściwego na podstawie prawa kolizyjnego, które obowiązywało w siedzibie sądu państwowego (kolizyjne *lex fori*)³⁴.

3. Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych – Nowy Jork 1958 r.

- 13 Znaczenie protokołu o klauzulach arbitrażowych i konwencji genewskiej z 1927 r. istotnie zmalało wskutek wejścia w życie uniwersalnej konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, sporządzonej w Nowym Jorku 10.6.1958 r.³⁵ Według art. VII ust. 2 konwencji nowojorskiej, z chwilą, kiedy umawiające się państwa zostaną związane tą konwencją i w rozciągłości, w jakiej będą nią związane, przestaną między tymi państwami wywierać skutki prawne protokół genewski o klauzulach arbitrażowych z 1923 r. i konwencja genewska o wykonywaniu obcych orzeczeń arbitrażowych z 1927 r.³⁶

³⁰ Zob. *J. Poczobut*, Zagadnienia kolizyjnoprawne, s. 145, Nb 15.

³¹ Polski przekład postanowień merytorycznych tej konwencji: *H. Trammer*, Zarys problematyki, s. 98–99; tenże, Konwencja o uznawaniu, s. 19–20. Więcej na temat tej konwencji genewskiej z 1927 r. w nowszym piśmiennictwie polskim zob. *A. W. Wiśniewski*, Międzynarodowy arbitraż handlowy, s. 91–94.

³² Przyczyny i fakt nieprzystąpienia Polski do tej konwencji ocenił krytycznie *H. Trammer*, Zarys problematyki, s. 100.

³³ Por. *H. Trammer*, Zarys problematyki, s. 96.

³⁴ Zob. *J. Poczobut*, Zagadnienia kolizyjnoprawne, s. 145, Nb 16.

³⁵ Konwencja weszła w życie w stosunku do Polski 1.1.1962 r. Więcej na temat konwencji nowojorskiej w nowszym piśmiennictwie polskim zob. przede wszystkim: *A. W. Wiśniewski*, Międzynarodowy arbitraż handlowy, s. 94–104 oraz *Ł. Błaszczak, M. Ludwik*, Sądownictwo polubowne, s. 58–59; *T. Ereciński, K. Weitz*, Sąd arbitrażowy, Warszawa 2008, s. 28–30, 74; *A. Kąkolecki, P. Nowaczyk*, Źródła prawa o arbitrażu handlowym, s. 63–65, Nb 20; *Piasecki*, Komentarz KPC, t. III, 2007, s. 225–226 oraz powołaną tam literaturę.

³⁶ Zob. *J. Poczobut*, Zagadnienia kolizyjnoprawne, s. 145–146, Nb 17.

Stosownie do art. I ust. 1 konwencji nowojorskiej, odnosi się ona do uznawania i wykonywania orzeczeń arbitrażowych, które na skutek sporów między osobami fizycznymi lub prawnymi zostały wydane na obszarze państwa konwencyjnego innego niż to, w którym żąda się uznania i wykonania tych orzeczeń; konwencja nowojorska odnosi się również do takich orzeczeń arbitrażowych, które w państwie konwencyjnym, w którym się żąda ich uznania lub wykonania, nie są uważane za orzeczenia krajowe. Określenie „orzeczenie arbitrażowe” oznacza nie tylko orzeczenia wydawane przez arbitrów powołanych dla odnośnej sprawy, ale również orzeczenia wydane przez stałe instytucje arbitrażowe, którym się strony poddały (art. I ust. 2 konwencji nowojorskiej). 14

Statut umowy o arbitraż uregulowano w konwencji nowojorskiej w związku z oceną ważności tej umowy przez sąd państwowy, do którego wystąpiono z wnioskiem o uznanie lub wykonanie zagranicznego orzeczenia arbitrażowego. Konwencja określa odrębnie właściwość prawa dla zdolności stron (pierwsza część art. V ust. 1 lit. a) oraz pozostałych tzw. przesłanek materialnych umowy o arbitraż (część druga art. V ust. 1 lit. a). Natomiast ważność umowy o arbitraż pod względem formy uregulowano w art. II ust. 1 i 2 konwencji nowojorskiej postanowieniami o charakterze materialnoprawnym³⁷. 15

4. Konwencja europejska o międzynarodowym arbitrażu handlowym – Genewa 1961 r.

Unormowanie prawa właściwego dla umowy o arbitraż w konwencji europejskiej o międzynarodowym arbitrażu handlowym, sporządzonej w Genewie 24.4.1961 r.³⁸, stanowi kontynuację i rozwinięcie rozwiązań przyjętych przez twórców konwencji nowojorskiej. Według art. I ust. 1 konwencji genewskiej z 1961 r., znajduje ona zastosowanie do umów o arbitraż, zawieranych w celu rozstrzygnięcia sporów wynikających przy dokonywaniu transakcji handlu międzynarodowego między osobami tak fizycznymi, jak i prawnymi, które w chwili zawierania takich umów mają stałe miejsce zamieszkania lub swoją siedzibę w państwach konwencyjnych (lit. a) oraz do procesów i orzeczeń arbitrażowych opartych na wspomnianych umowach (lit. b). Konwencja genewska z 1961 r. zawiera przepisy kolizyjne adresowane do sądu państwowego, który rozpoznaje podniesiony przez stronę pozwaną zarzut, że wiąże ją ze stroną powodową ważna umowa o arbitraż. W art. VI ust. 2 zd. 1 konwencji genewskiej z 1961 r. określono prawo, które przy orzekaniu w kwestiach istnienia lub ważności umowy o arbitraż należy stosować dla oceny: zdolności stron do działań prawnych (część pierwsza) oraz pozostałych kwestii (część druga). Postanowienia art. VI ust. 2 zd. 1 konwencji genewskiej z 1961 r. były wzorowane na art. V ust. 1 lit. a konwencji nowojorskiej. Z uwagi na uregulowanie przepisem prawa materialnego w art. I ust. 2 lit. a konwencji genewskiej z 1961 r. wymogu formy pisemnej dla umowy o arbitraż, postanowienia kolizyjne art. VI ust. 2 zd. 1 lit. a–c konwencji genewskiej z 1961 r. odnoszą się, tak jak postano- 16

³⁷ Zob. *J. Poczobut*, *Zagadnienia kolizyjnoprawne*, s. 152, Nb 30.

³⁸ Konwencja weszła w życie w stosunku do Polski 14.12.1964 r. Więcej na temat konwencji genewskiej z 1961 r. w nowszym piśmiennictwie polskim zob. przede wszystkim *A. W. Wiśniewski*, *Międzynarodowy arbitraż handlowy*, s. 104–107 oraz *Ł. Błaszczak*, *M. Ludwik*, *Sądownictwo polubowne*, s. 59; *T. Ereciński*, *K. Weitz*, *Sąd arbitrażowy*, Warszawa 2008, s. 31, 74; *A. Kąkolecki*, *P. Nowaczyk*, *Źródła prawa o arbitrażu handlowym*, s. 65, Nb 21 oraz powołaną tam literaturę.

wienia kolizyjne art. V ust. 1 lit. a konwencji nowojorskiej, do przesłanek materialnych ważności tej umowy³⁹.

5. Ustawa modelowa UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym z 1985 r., w wersji z 2006 r.

17 Ustawa modelowa o międzynarodowym arbitrażu handlowym, przyjęta przez Komisję Międzynarodowego Prawa Handlowego ONZ (UNCITRAL) w 21.6.1985 r., zmieniona w 7.7.2006 r.⁴⁰, zawiera wzorzec ustawy o międzynarodowym arbitrażu handlowym, przeznaczony do wykorzystania w legislacji krajowej. Z uwagi na fakt, iż stanowi ona kodyfikację niemającą wiążącego charakteru prawnego, przewidziane w niej rozwiązania przekształcają się w prawo obowiązujące tylko wskutek ich inkorporacji do aktów prawa wewnętrznego. Prawo właściwe dla umowy o arbitraż zostało określone w art. 36 ust. 1 lit. a (i) ModelU jako jedna z podstaw odmowy uznania lub wykonania wyroku sądu arbitrażowego.

Do zasad określania prawa właściwego dla umowy o arbitraż, przyjętych w konwencji nowojorskiej, konwencji genewskiej z 1961 r. oraz ustawie modelowej UNCITRAL, nawiązał polski ustawodawca w art. 39 PrPrywM z 2011 r., który dotyczy statutu podstawowego umowy o arbitraż⁴¹.

III. Prawo obce

18 Na świecie umacnia się tendencja do wyraźnego unormowania statutu umowy o arbitraż w prawie krajowym. Zagadnienie to uregulowano w kodyfikacjach prawa prywatnego międzynarodowego, prawa cywilnego, prawa postępowania cywilnego oraz prawa arbitrażu m.in. następujących państw: Algierii – kodeks postępowania cywilnego i administracyjnego z 25.2.2008 r.⁴², Austrii – kodeks postępowania cywilnego z 1.8.1895 r. w wersji z 2006 r., Brazylii – ustawa o arbitrażu z 23.9.1996 r.⁴³, Bułgarii – ustawa o międzynarodowym sądownictwie polubownym z 5.8.1988 r., w wersji z 2002 r.⁴⁴, Chińskiej Republice Ludowej – ustawa o prawie prywatnym międzynarodowym z 28.10.2010 r.⁴⁵, Chorwacji – ustawa o sądownictwie polubownym z 19.10.2001 r.⁴⁶, Hiszpanii – ustawa o arbitrażu z 26.12.2003 r.⁴⁷, Litwy – kodeks cywilny z 18.7.2000 r.⁴⁸, Madagaskaru – ustawa o arbitrażu z 11.11.1998 r.⁴⁹, Niemiec – kodeks postępowania cywilne-

³⁹ Zob. *H. Trammer*, O konwencji europejskiej, s. 19.

⁴⁰ Przekład polskiej wersji z 2006 r.: *E. Bogucka*, Ustawa modelowa, w: *P. Nowaczyk, A. Szumański, M. Szymańska*, Regulamin arbitrażowy UNCITRAL, s. 625–642. Więcej na temat ustawy modelowej UNCITRAL w nowszym piśmiennictwie polskim zob. przede wszystkim *A. W. Wiśniewski*, Międzynarodowy arbitraż handlowy, s. 107–108 oraz *Ł. Błaszczak, M. Ludwik*, Sądownictwo polubowne, s. 60–62; *T. Erciński, K. Weitz*, Sąd arbitrażowy, Warszawa 2008, s. 26–28; *A. Kąkolecki, P. Nowaczyk*, Źródła prawa o arbitrażu handlowym, s. 68, Nb 25–27; *J. Rajski*, Tendencje rozwoju, s. 245 i n. oraz powołaną tam literaturę.

⁴¹ Por. *M. Pazdan*, Umowa o arbitraż, s. 865 i n.

⁴² Zob. *M. Issad*, La nouvelle loi algérien, s. 422.

⁴³ Zob. RA 1997, Nr 2, s. 308.

⁴⁴ Zob. RA 1996, Nr 1, s. 159.

⁴⁵ Przekład polski: *K. Sznajder-Peroń*, Chińska ustawa, s. 152–159.

⁴⁶ Zob. *K. Sajko*, Das neue kroatische Recht, s. 489.

⁴⁷ Przekład polski: *R. Wojciechowski*, Przepisy hiszpańskiej ustawy o arbitrażu, ADR 2008, Nr 3, s. 157–165.

⁴⁸ Przekład polski: *K. Bogdziewicz*, Kodeks cywilny Republiki Litewskiej, s. 278–302.

⁴⁹ Zob. RA 2003, Nr 2, s. 581.

go z 1.12.1877 r. w wersji z 1997 r., kanadyjskiej prowincji Québec – kodeks cywilny z 18.12.1991 r.⁵⁰, Szwecji – ustawa o arbitrażu z 4.3.1999 r.⁵¹ i Szwajcarii – ustawa związkowa o prawie prywatnym międzynarodowym z 18.12.1987 r.⁵²

Poglądy sprzeczne ze wspomnianą tendencją są głoszone i wdrażane we Francji. Wbrew stanowisku dominującemu w systemach prawa krajowego i dotyczących arbitrażu umowach międzynarodowych, stosownie do którego oceny prawnej umowy o arbitraż należy dokonywać, stosując prawo wskazane przez miarodajną normę kolizyjną, w orzecznictwie sądów francuskich, wspieranym przez znaczną część francuskiej doktryny, ukształtował się pod koniec ubiegłego stulecia pogląd skutkujący rezygnacją ze stosowania mechanizmu kolizyjnego w odniesieniu do umów o arbitraż, które są zawierane w obrocie międzynarodowym⁵³. Według tego poglądu, międzynarodowa umowa o arbitraż nie podlega żadnemu prawu krajowemu i dlatego nie zachodzi potrzeba stosowania norm kolizyjnych prawa prywatnego międzynarodowego, natomiast stosuje się do niej normy merytoryczne tego prawa, które określają przesłanki ważności umowy o arbitraż w nawiązaniu do zasad międzynarodowego porządku publicznego⁵⁴. W rezultacie sądy francuskie powinny oceniać istnienie i skuteczność międzynarodowych umów o arbitraż w oderwaniu od prawa krajowego, które jest ustalane jako właściwe na podstawie odpowiedniej normy kolizyjnej, uwzględniając wyłącznie zgodną wolę stron oraz imperatywne normy prawa francuskiego i międzynarodowego porządku publicznego, we Francji pojmowanego w specyficzny sposób. Takie podejście oznacza w rezultacie stosowanie do umów o arbitraż w obrocie międzynarodowym merytorycznego francuskiego *legis fori*, składającego się z norm tworzonych w wyniku ustawodawstwa i wykreowanych w orzecznictwie sądów francuskich według ich własnego mniemania o potrzebach obrotu międzynarodowego⁵⁵.

19

§ 36. Kwalifikacja kolizyjnoprawna pojęcia umowy o arbitraż

I. Pojęcie umowy o arbitraż

Rozdział 8 PrPrywM z 2011 r. nosi tytuł „Umowa o arbitraż”. To samo pojęcie występuje w zakresach norm kolizyjnych z art. 39 i 40 PrPrywM z 2011 r. Z uwagi na brak w ustawie kolizyjnej z 2011 r. definicji umowy o arbitraż, należy ustalić jej zakres znaczeniowy w drodze kolizyjnoprawnej kwalifikacji. Pomimo wypracowania w doktry-

20

⁵⁰ Przekład polski: *A. Wýsocka*, Kodeks cywilny Québecu, s. 277–288.

⁵¹ Zob. RA 2000, Nr 1, s. 143–161.

⁵² Przekład polski: *Poczobut*, Kodyfikacje, s. 89–129. Zob. też wykaz źródeł prawa obcego, które zawierają fragmentaryczną regulację statutu umowy o arbitraż, zamieszczony przez *M. Pazdana*, Umowa o arbitraż, s. 865–866.

⁵³ Zob. w piśmiennictwie polskim *J. Poczobut*, Zagadnienia kolizyjnoprawne, s. 146, Nb 18; *M. Tomaszewski*, Umowa o arbitraż, w: System PrHandl, t. 8, s. 354–355, Nb 218; *A. W. Wiśniewski*, Międzynarodowy arbitraż handlowy, s. 328–329.

⁵⁴ Por. *J. F. Poudret, S. Besson*, Comparative Law, s. 254–255, Nb 292, s. 260, Nb 300.

⁵⁵ Bliżej zob. *M. Tomaszewski*, Umowa o arbitraż, w: System PrHandl, t. 8, s. 354–355, Nb 218–220 oraz powołane tam literaturę i orzecznictwo.